

**MEDIACJA W OBSZARZE LOKALNEGO
DZIEDZICTWA KULTUROWEGO
DLA AKTYWNYCH OBYWATELI**

MEDIATE!
YOUR FUTURE

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Mediacja w obszarze lokalnego dziedzictwa kulturowego dla aktywnych obywateli. Broszura

**Dofinansowane przez
Unię Europejską**

Projekt finansowany przez Unię Europejską. Wyrażone poglądy i opinie są jednak wyłącznie poglądami i opiniami autora (autorów) i nie muszą odzwierciedlać stanowiska Unii Europejskiej ani Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA). Ani Unia Europejska, ani EACEA nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

WPROWADZENIE	3
1. GDZIE ZNAJDZIEMY LOKALNE DZIEDZICTWO?	6
2. TEORETYCZNE PODSTAWY MEDIACJI KULTURALNEJ	11
KLUCZOWE POJĘCIA	11
ADEKWATNE TEORIE PEDAGOGICZNE I DOTYCZĄCE BUDOWANIA SPOŁECZNOŚCI	12
ŁĄCZENIE KULTURY Z ZAANGAŻOWANIEM OBYWATELSKIM	13
KWESTIE ETYCZNE	14
3. W KIERUNKU SKUTECZNEJ MEDIACJI KULTUROWEJ	16
PLANOWANIE	16
PRZYGOTOWANIE	17
FACYLITACJA	18
DALSZE DZIAŁANIA	20
4. PRZYKŁADY	22
POLSKA: UROCZYSTA KOMEMORACJA ROCZNICY PACYFIKACJI KOPALNI WUJEK Z UDZIAŁEM RADNYCH MŁODZIEŻOWEJ RADY WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO	22
BELGIA: BALADES GOURMANDES [SPACERY KULINARNE]	24
FRANCJA: RÓWNOŚĆ SZTUKI W EPOCE BAROKU	26
FRANCJA: WARSZTATY „NOTATNIK SENSORYCZNY”	28
WŁOCHY: TIBERFEST, MODEL LOKALNEJ MEDIACJI DZIEDZICTWA I WYSTAWY	30
PRZYDATNE NARZĘDZIA I DZIAŁANIA	33
OCENA	36
KILKA POMYSŁÓW NA ĆWICZENIA GRUPOWE, KTÓRE INSPIRUJĄ DO ODKRYWANIA DZIEDZICTWA	37
TECHNIKI DIALOGU I OPOWIADANIA HISTORII	38
PYTANIA DO DYSKUSJI PROMUJĄCE KRYTYCZNE MYŚLENIE I EMPATIE	39
5. PRACA Z RÓŻNORODNĄ GRUPĄ OSÓB	40
ZWIĘKSZANIE DOSTĘPNOŚCI MEDIACJI	40
WŁĄCZENIE SPOŁECZNE I MOBILIZACJA GRUP NIEDOSTATECZNIE REPREZENTOWANYCH	41
ŚWIADOMOŚĆ KULTUROWA I MEDIACJA ETYCZNA	42
6. DOSTOSOWANIE DO KAŻDEGO KONTEKSTU: NAJLEPSZE PRAKTYKI	44
DOSTOSOWANIE DO OBSZARU, JĘZYKA I HISTORII	44
TRWAŁOŚĆ PROJEKTÓW: OD CHWILOWEGO SUKCESU DO CAŁEGO EKOSYSTEMU	46
CZEGO SIĘ NAUCZYLIŚMY: JAK SIĘ DOSTOSOWAĆ... I PRZETRWAĆ!	47
WNIOSKI I KIERUNKI NA PRZYSZŁOŚĆ	48
REFERENCJE	51

WPROWADZENIE

Dziedzictwo obejmuje wszystkie materialne i niematerialne elementy wspólne dla danej społeczności. Istnieją różne rodzaje dziedzictwa, w tym dziedzictwo przekazywane z pokolenia na pokolenie, dziedzictwo światowe (przede wszystkim materialne) lub ludzkości - reprezentujące wartości ważne dla wszystkich ludzi, a także dziedzictwo technologiczne i kulturowe. Czym więc tak naprawdę jest dziedzictwo kulturowe? Kiedy pojawiło się pojęcie dziedzictwa kulturowego? Aby dokładniej omówić miejsce dziedzictwa w społeczeństwie i jego znaczenie dla przekazywania go przyszłym pokoleniom, należy powrócić do jego początków. Warto zauważyć, że według Krzysztofa Pomiana, francusko-polskiego filozofa, historyka i eseisty, istnieje związek między pojęciem **tożsamości zbiorowej** a pojęciem **dziedzictwa**. Początki tego pojęcia umiejscawia on w renesansowych Włoszech około XIV wieku.¹ W skrócie można powiedzieć, że jest **to spuścizna poprzednich pokoleń przeznaczona dla przyszłych pokoleń**.

W ramach dziedzictwa kulturowego wyróżniamy dwie kategorie: **dziedzictwo kulturowe materialne** i **dziedzictwo kulturowe niematerialne**.

Dziedzictwo materialne obejmuje obiekty architektoniczne, urbanistyczne, krajobrazowe, archeologiczne, geologiczne lub przemysłowe. Są to zatem obiekty namacalne.²

Rysunek 1 Dom Fermata został zbudowany w XVI wieku – zdjęcie: Fermat Science

¹ Une histoire de la notion de patrimoine – 2015 – HAL open science

<https://shs.hal.science/halshs-01232019v1/document>

² Quelle différence entre patrimoine matériel et patrimoine culturel immatériel – Quintessence

<https://www.culturequintessence.com/2017/12/07/patrimoine-materiel-culturel-immateriel/>

Z drugiej strony, według Ministerstwa Kultury Francji³, **niematerialne dziedzictwo kulturowe** stanowi „praktyki i wiedzę, które wszyscy dziedziczą wspólnie i które wspólnie starają się zachować, odtworzyć i przekazać”. Nie jest więc one wyrażane żadnymi materialnymi obiektami. Przykłady dziedzictwa niematerialnego obejmują praktyki społeczne, rytuały, tradycje kulinarne lub know-how tradycyjnego rzemiosła. Na poziomie europejskim działania dotyczące **dziedzictwa kulturowego** są koordynowane przez Radę Europy⁴.

Rysunek 2 Koncert: Nieopisana Madame de la Fontaine – Zdjęcie: Fermat Science

Skutecznym środkiem rozpowszechniania wiedzy o **dziedzictwie kulturowym** i ułatwiania jego powiązania między sferą kultury a przestrzenią publiczną, zwłaszcza wśród młodszego pokolenia, jest **mediacja kulturowa**. **Mediacja kulturowa** ma na celu z jednej strony umożliwienie jak najszerszego dostępu do dziedzictwa i zasobów kulturowych. Z drugiej strony ma ona zachęcać do uczestnictwa i promować emancypację obywateli, zwłaszcza młodych ludzi, pełniąc rolę swoiste „dźwigni”. Freeman Tilden, amerykański dziennikarz i pisarz, sformułował koncepcję **mediacji lub interpretacji dziedzictwa** w latach 50. XX wieku.⁵

Dlaczego **mediacja dziedzictwa** odgrywa istotną rolę w rozwijaniu zaangażowania i aktywnego obywatelstwa, zwłaszcza wśród młodych ludzi? Ponieważ nawet bez rzeczywistego zmierzania jego wpływu, **dziedzictwo kulturowe**, przekazane nam przez poprzednie pokolenia, stanowi integralną część naszego życia oraz część

³ <https://www.culture.gouv.fr/fr/thematiques/patrimoine-culturel-immateriel/le-patrimoine-culturel-immateriel/qu-est-ce-que-le-patrimoine-culturel-immateriel>

⁴ <https://www.coe.int/fr/web/culture-and-heritage/cultural-heritage>

⁵ Interpretacja dziedzictwa. – Wikipedia

https://fr.wikipedia.org/wiki/Interpr%C3%A9tation_du_patrimoine

naszej indywidualnej i zbiorowej tożsamości. Wszyscy mamy wspólne punkty odniesienia, takie jak zabytkowe obiekty w naszych miastach, wspólne tradycje i typowe regionalne potrawy. To znacznie więcej niż tylko relikty przeszłości - chodzi o silne, wspólne wartości i pamięć. W zglobalizowanym świecie XXI wieku, ważne jest, aby dzielić się tym dziedzictwem z młodymi ludźmi, aby oni również zrozumieli znaczenie świadectw, które są wspólne niezależnie od wieku metrykalnego. Jednak przekazywanie **dziedzictwa kulturowego** nie powinno ograniczać się do zwykłego przekazywania informacji. Istotne jest, aby odsłonić głębokie znaczenie dziedzictwa i stosować metody, które sprzyjają zaangażowaniu młodszych pokoleń w jego zachowanie i dzielenie się nim. Niniejsza broszura została opracowana w oparciu o elementy, mając na celu zachęcenie **do mediacji integracyjnej** i zapewnienie podstaw do jej wdrożenia wśród młodych ludzi, z myślą o ich **emancypacji** i **wzmocnieniu pozycji jako obywateli**. Na początku konieczne jest ustalenie, gdzie można znaleźć znaczące **elementy dziedzictwa** i jak je wykorzystać, aby zachęcić społeczność do zaangażowania. Ważne jest również posiadanie ogólnego przeglądu teoretycznych podstaw **mediacji kulturowej** jako podstawowych ram procesu. Nie ma lepszego sposobu na przybliżenie tego pojęcia niż prezentacje praktycznych przypadków i wniosków z nich wyciągniętych, a także przykłady odpowiednich działań i narzędzi, które można wykorzystać. W ramach szerokiego podejścia ważne wydaje się posiadanie wiedzy na temat tego, jak wspierać podejście integracyjne w odniesieniu do odbiorców o szczególnych potrzebach. Na koniec przeanalizujemy najlepsze praktyki, które mogą być inspiracją do lepszego dostosowania działań do różnych kontekstów, wraz z podsumowaniem kluczowych idei i kierunków na przyszłość.

1. GDZIE ZNAJDEMY LOKALNE DZIEDZICTWO?

Gdzie znaleźć lokalne dziedzictwo i jak je wykorzystać do ożywienia społeczności?

Aby dokładnie poznać dziedzictwo swojej miejscowości i móc wykorzystać jego znaczenie dla zwiększenia zaangażowania społeczności, niezbędne są wstępne analizy.

Najpierw należy po prostu zapoznać się z lokalnym dziedzictwem, precyzyjnie identyfikując najważniejsze elementy składowe, tematy i wyzwania.

Zacznij od **skupienia się na różnych elementach** obecnych w Twojej okolicy i zidentyfikowaniu tych, które sprawiają, że jest ona wyjątkowa lub ma jakieś cechy szczególne. Postaraj się również znaleźć wszelkie potencjalne powiązania, jakie te elementy mogą mieć z innymi miejscami np. we Francji, a nawet za granicą. **Pomyśl o zabytkach historycznych**, takich jak średniowieczny zamek lub romański kościół. Dodatkowo **rozważ analizę lokalnego rzemiosła**, które było przekazywane z pokolenia na pokolenie, takiego jak produkcja baskijskich espadryli w Mauléon w Kraju Basków, lub **konkretnych lokalnych inicjatyw**, takich jak festiwal czosnku w Beaumont-de-Lomagne, podczas którego odbywają się słynne zawody w obieraniu czosnku.

Rysunek 3 Festiwal czosnku – źródło zdjęcia Flickr

Rysunek 4 Festiwal baskijski – źródło zdjęcia Flickr

W tym podejściu nie chodzi tylko o sporządzenie listy elementów, ale o **przeprowadzenie dogłębnych analiz** w celu zrozumienia ich znaczenia, powiązań i potencjału dla społeczności. Dziedzictwo stanowi pomost między przeszłymi i przyszłymi pokoleniami, odzwierciedlając naszą zbiorową tożsamość. Odkrywanie go oznacza **rozpoczęcie eksploracji**, która jest jednocześnie historyczna, socjologiczna i społeczna. Aktywne wykorzystanie tego dziedzictwa pomoże rozwinąć zaangażowanie społeczności w danej miejscowości.

Kilka sposobów jak to osiągnąć:

- Dlaczego nie **odkrywać dziedzictwa** po prostu **podczas spacerów**, zwiedzając okolicę w poszukiwaniu inspiracji? Odwiedzaj te znane lub mniej znane miejsca i nie wahaj się robić zdjęć i notatek.
- **Historia przekazywana ustnie** jest często niemal niewyczerpanym źródłem informacji: rodzina, sąsiedzi, starsi mieszkańcy wsi. Dziedzictwo nie jest bowiem tylko zapisane lub zbudowane, ale także żywe i głęboko zakorzenione w pamięci lokalnych mieszkańców.
- **Zapoznaj się z dostępnymi archiwami**, zarówno online, jak i w swojej wsi lub departamencie. Często można tam znaleźć wiele inspirujących dokumentów, takich jak stare zdjęcia, lokalne gazety lub rejestry szczegółowo opisujące dawne zawody.
- Poświęć czas na spotkania z młodymi ludźmi, aby poznać ich spojrzenie na dziedzictwo, które ich otacza. Zaproponuj grupy dyskusyjne, aby zrozumieć ich wizję przyszłości jako obywateli zaangażowanych w dziedzictwo.

- Nie wahaj się **skontaktować z lokalnymi stowarzyszeniami**, takimi jak kluby turystyczne, stowarzyszenia kulturalne lub komitety festiwalowe. Często składają się one z pełnych pasji osób, które posiadają dogłębną wiedzę na temat historii swojego regionu. Jest to doskonała okazja do dzielenia się zasobami i świadectwami.

Następnie **należy znaleźć sposoby na stworzenie połączeń pomiędzy społecznością a jej dziedzictwem**. W tym celu warto zbadać, w jaki sposób lokalne dziedzictwo kulturowe może stymulować rozwój społeczności i zaangażowanie obywatelskie.

Oczywiste jest, że zrozumienie i prezentowanie dziedzictwa może sprzyjać zaangażowaniu obywatelskiemu poprzez uświadamianie potrzeby jego ochrony i podtrzymywania. **Projekty związane z dziedzictwem stwarzają okazje** do spotkań i wymiany. Jest to również sposób na wzmocnienie poczucia przynależności do lokalnej społeczności. Odkrywanie lokalnego dziedzictwa należy zatem postrzegać jako punkt wyjścia dla dynamicznych procesów w społeczności, ponieważ dziedzictwo ma znaczenie tylko wtedy, gdy jest wspólnie doświadczane, rozumiane i akceptowane przez tych, którzy w nim żyją.

Przede wszystkim **należy więc zainspirować mieszkańców do zrozumienia konieczności** zachowania ich dziedzictwa, aby zapewnić jego przekazanie przyszłym pokoleniom. W tym celu należy pomóc im odkryć całe bogactwo historyczne i kulturowe, które ich otacza - pozwoli to na rozwinięcie ich poczucia dumy i przynależności.

Kilka pomysłów, które warto wymienić:

- **Odkrywanie i zbudowanie poczucia adekwatności:** odkrycie nieznannej postaci historycznej lub dawnej, zapomnianej umiejętności może wzbudzić duże zainteresowanie. Można na przykład zorganizować wystawę przedstawiającą ewolucję dawnych zawodów w okolicy. Pozwoli to kolejnym pokoleniom wyobrazić sobie siebie w roli tych pracowników i poczuć dumę. Tego rodzaju poczucie adekwatności i połączenia może motywować do większego zaangażowania się w życie lokalnej społeczności.

- **Wymiana i współpraca:** wymiana jest kluczowym elementem definiowania wspólnego celu i bez wątpienia stanowi potężną siłę służącą przełamywaniu barier związanych z wiekiem lub pochodzeniem społecznym, co z kolei umożliwia współpracę. Na przykład planowanie stworzenia szlaku historycznego lub przywrócenia tradycyjnego festiwalu zbliża do siebie różne lokalne podmioty, które mogą wnieść swoją wiedzę i umiejętności w realizację wspólnego celu.
- **Inicjowanie i rozpowszechnianie:** dziedzictwo kulturowe jest potężnym narzędziem służącym zrozumieniu lokalnej tożsamości i wyobrażeniu sobie przyszłości regionu. Młodzi ludzie przeważnie chętnie uczestniczą w warsztatach rzemieślniczych lub odwiedzają miejsca, gdzie przewodnikami są starsi mieszkańcy wsi. Jest to świetny sposób na przekazanie młodemu pokoleniu lokalnych wspomnień i znaczenia ich zachowania.
- **Rozwijanie atrakcyjności:** rozwój lokalny wiąże się z uatrakcyjnieniem obszaru. Rozwój elementów dziedzictwa i zwiększanie widoczności wsi poprzez jej dziedzictwo kulturowe jest siłą napędową zarówno dla budowania poczucia przynależności wśród mieszkańców (zwłaszcza młodszego pokolenia), jak i dla przyciągania turystów, nowych mieszkańców i przedsiębiorstw. Tworzy pozytywny cykl, który generuje również rozwój gospodarczy poprzez efekt domina, co z kolei stwarza możliwości dalszej promocji obszaru, przynosząc korzyści jego mieszkańcom.

Biorąc pod uwagę wszystkie te wstępne badania i zebrane dane, należy rozważyć odpowiednią strukturę, która sprawi, że elementy te będą mogły zostać wykorzystane w mediacji kulturowej.

Kilka pomysłów, jak przełożyć te dane na praktyczne podstawy dla działań mediacyjnych:

1. **Ustal priorytety i kluczowe punktów zainteresowania:** które z nich są najbardziej reprezentatywne i znaczące? Następnie **utwórz kategorie tematyczne** - ułatwi to planowanie działań.
2. **Wybierz najbardziej odpowiedni rodzaj format** do rozpowszechniania wiedzy. Możesz wybierać spośród różnych form, takich jak: broszura papierowa, wystawa w dedykowanej przestrzeni, podcast, aplikacja na telefon komórkowy, warsztaty partycypacyjne, wystawa fotografii i inne.

Skoncentruj się na współpracy, angażując lokalnych interesariuszy w rozwój projektu, w tym długoletnich mieszkańców, lokalne stowarzyszenia, instytucje kulturalne, rzemieślników, artystów i przedstawicieli władz miejskich. Zaplanuj spotkania z nimi w celu omówienia różnych projektów; pomoże to w budowaniu rozwoju faktycznego zaangażowania.

2. TEORETYCZNE PODSTAWY MEDIACJI KULTURALNEJ

Kluczowe pojęcia

Mediację kulturową można zdefiniować jako **proces ułatwiający dialog i zaangażowanie**, który pomaga osobom i społecznościom w interakcji z treściami kulturowymi, dziedzictwem i między sobą. W przeciwieństwie do tradycyjnych form interpretacji kulturowej, które często opierają się na modelu odgórnym i kierowanym przez ekspertów, mediacja kulturowa kładzie nacisk na uczestnictwo, współtworzenie i wzajemne odkrywanie. Jest to zarówno metoda, jak i filozofia, która ma na celu sprawienie, aby kultura była integracyjna, dostępna, istotna i transformacyjna.

Jako mediator kulturowy **pełnisz rolę hybrydową**: jesteś facylitatorem wiedzy, interpretatorem znaczeń i współuczestnikiem procesu uczenia się w ramach dynamicznego procesu. Twoim zadaniem nie jest „tłumaczenie” treści z języka ekspertów na język laików, ale budowanie wspólnych narracji poprzez interakcję i dialog.

Aktywne obywatelstwo odnosi się do świadomego, zaangażowanego i odpowiedzialnego udziału każdej osoby w życiu społecznym i procesie demokratycznym. W kontekście mediacji kulturowej oznacza to **umożliwienie ludziom kwestionowania, kształtowania i współtworzenia** narracji i struktur kulturowych, które definiują życie publiczne. Podejście partycypacyjne i horyzontalne ma zasadnicze znaczenie dla zapewnienia, że młodzi ludzie staną się nie tylko beneficjentami, ale także współtwórcami i inicjatorami zmian w procesach mediacji.

Tabela 1: Kluczowe pojęcia – słownik kluczowych terminów

Termin	Definicja
Mediacja kulturowa	Inkluzywny proces umożliwiający ludziom - poprzez dialog - zaangażowanie się w dziedzictwo kulturowe
Aktywne obywatelstwo	Zaangażowanie społeczne poprzez świadomość kulturową, dialog i odpowiedzialność społeczną
Wzmocnienie pozycji młodzieży	Wyposażenie młodych ludzi w głos, zdolność działania i prawo do podejmowania decyzji w społeczeństwie.

Adekwatne teorie pedagogiczne i dotyczące budowania społeczności

Mediacja kulturowa czerpie z bogatego dziedzictwa teorii pedagogicznych i społecznościowych, które kładą nacisk na kontekst i współpracę. Kilka **przykładów metodologii, które mogą pomóc Ci** wybrać odpowiednie podejście do mediacji, które najlepiej odpowiada Twoim potrzebom!

- **Podejście Reggio Emilia**¹, które powstało w powojennych Włoszech, kładzie duży nacisk na środowisko jako „trzeciego nauczyciela”. Ceni ono ekspresyjny język dzieci i zachęca do uczenia się poprzez odkrywanie, relacje i doświadczenia estetyczne. Ta perspektywa wspiera tworzenie przyjaznych i elastycznych przestrzeni, w których ludzie w każdym wieku mogą wspólnie i sensorycznie budować wiedzę.
- **Pedagogika uciśnionych Paulo Freire'a**² wprowadza ideę edukacji jako praktyki wolności. Freire opowiada się za dialogiem jako narzędziem podnoszenia świadomości krytycznej, umożliwiającym uczniom analizowanie i przekształcanie swojej rzeczywistości. W mediacji przekłada się to na ułatwianie dyskusji, która podważa dominujące narracje i angażuje uczestników w krytyczną refleksję na temat dziedzictwa, tożsamości i władzy.
- **Uczenie się oparte na społeczności** kładzie nacisk na ideę, że edukacja i zaangażowanie kulturowe są najskuteczniejsze, gdy są zakorzenione w codziennym życiu i kontekście uczących się. Podobnie edukacja oparta na miejscu podkreśla znaczenie lokalnego środowiska i dziedzictwa jako kluczowych zasobów edukacyjnych.
- **Teorie konstruktywistyczne** twierdzą, że wiedza jest aktywnie konstruowana poprzez interakcję ze środowiskiem, innymi ludźmi i materiałami. W mediacji kulturowej perspektywa ta podkreśla wartość praktycznych zajęć, interaktywnych wystaw i wspólnego opowiadania historii, które sprzyjają znaczącemu, spersonalizowanemu zaangażowaniu.
- **Podejścia transdyscyplinarne** przełamują bariery między dyscyplinami akademickimi i formami wiedzy, integrując naukę, sztukę, historię i edukację obywatelską. Są one szczególnie przydatne w projektach mediacji kulturowej, które mają na celu rozwiązanie złożonych wyzwań społecznych lub stworzenie integracyjnych narracji dla różnorodnych odbiorców.

Łączenie kultury z zaangażowaniem obywatelskim

Mediacja kulturowa stanowi wyjątkowy pomost między dziedzictwem a zaangażowaniem obywatelskim, umożliwiając jednostkom i społecznościom refleksję nad swoją tożsamością, wyrażanie wspólnych wartości i angażowanie się w działania zbiorowe. Odkrywając dziedzictwo, zarówno materialne, niematerialne, jak i naturalne, uczestnicy mogą połączyć przeszłość z teraźniejszością, kwestionować utrwalone narracje i wyobrażać sobie wspólną przyszłość. W wielu projektach **lokalne dziedzictwo staje się punktem wyjścia** do dyskusji na temat palących problemów społecznych. Obecnie muzea i organizacje kulturalne są coraz bardziej otwarte na współpracę międzysektorową. Współpracują ze szkołami, organizacjami pozarządowymi, artystami i aktywistami, aby tworzyć integracyjne projekty odpowiadające potrzebom społeczności. Młodzi ludzie zainteresowani mediacją kulturową nie powinni się wahać przed podjęciem współpracy!

Korzyści płynące z takiego podejścia obejmują:

- zwiększona integracja i dostępność, zwłaszcza dla grup marginalizowanych
- wzmocnienie poczucia przynależności i tożsamości kulturowej
- rozwój kompetencji obywatelskich, takich jak krytyczne myślenie, empatia i współpraca
- możliwości dialogu międzypokoleniowego i międzykulturowego
- wymiana wiedzy i doświadczeń w różnych dziedzinach

Nie należy jednak lekceważyć wyzwań:

- ograniczone fundusze i zasoby ludzkie mogą ograniczać trwałość działań
- młodzież marginalizowana (np. poprzez dyskryminację, brak pewności siebie lub problemy logistyczne) może napotykać bariery utrudniające jej uczestnictwo
- ryzyko 'powierzchnowego' zaangażowania (symboliczne gesty), jeśli metody partycypacyjne nie są stosowane w sposób celowy i etyczny

Tabela 2: Korzyści a wyzwania – krótki przegląd

Korzyści	Wyzwania
Uwzględnienie różnorodnych opinii	Ograniczone finansowanie i wsparcie instytucjonalne
Wzmocnienie więzi społecznych i poczucia przynależności	Dotarcie do młodzieży marginalizowanej i utrzymanie jej zaangażowania
Zachęcanie do krytycznego myślenia i odpowiedzialności społecznej	Ryzyko symbolicznych działań bez prawdziwego współtworzenia
Budowanie więzi międzypokoleniowych i międzykulturowych	Zapewnienie trwałości wykraczającej poza ramy czasowe projektu

Aby mediacja kulturowa była skuteczna, musi być osadzona w długoterminowej, refleksyjnej i opartej na zasadach etycznych praktyce, wspieranej przez instytucje zaangażowane w zmiany społeczne i integrację. **Zawsze jest miejsce dla kogoś, kto zrobi pierwszy krok w mediacji kulturowej** – tym kimś możesz być Ty!

Kwestie etyczne

Mediacja kulturowa, zwłaszcza gdy dotyczy wrażliwych społeczności lub delikatnych treści, musi opierać się na **solidnych ramach etycznych**. Najważniejsza jest świadoma zgoda. Uczestnicy, zwłaszcza osoby niepełnoletnie, marginalizowane lub dzielące się osobistymi historiami, muszą jasno rozumieć cele, metody i wyniki działań mediacyjnych.

Należy zwrócić **szczególną uwagę na prywatność i ograniczenia dotyczące reprezentacji**. Jako mediator musisz mieć pewność, że osoby są przedstawiane z godnością i sprawczością, a historie nie są zawłaszczane ani nadmiernie upraszczane. Wspólna praca nad treściami i modele współautorstwa mogą pomóc uczestnikom zachować kontrolę nad ich narracjami.

W przypadku treści wrażliwych, takich jak trauma, wysiedlenie lub systemowa niesprawiedliwość, **należy postępować z ostrożnością, szacunkiem i stosować podejście uwzględniające te kwestie**. Kluczowe znaczenie mają bezpieczeństwo emocjonalne, dobrowolny udział i zapewnienie wsparcia.

Bibliografia

1. Edwards, C., Gandini, L. i Forman, G. (red.). (2012). The Hundred Languages of Children: The Reggio Emilia Experience in Transformation (3. wyd.). Santa Barbara, Kalifornia: Praeger.
2. Freire, P. (1970). Pedagogy of the Oppressed. Nowy Jork: Herder and Herder.

3. W KIERUNKU SKUTECZNEJ MEDIACJI KULTUROWEJ

Planowanie

Podobnie jak w przypadku każdej działalności angażującej grupę ludzi, tak i w przypadku mediacji kulturowej bardzo ważne jest **wyznaczenie celów operacyjnych**. Zawsze należy na pierwszy plan wysuwać cel najważniejszy, ściśle związany z proponowanym działaniem i naszą grupą docelową. Główny cel powinien być poparty celami szczegółowymi, które w przypadku mediacji kulturowej mieszczą się w obszarach edukacji, obywatelstwa i kultury w najszerszym tego słowa znaczeniu. Przy ich ustalaniu można korzystać z dostępnych narzędzi, pamiętając o podstawowej zasadzie: należy jasno zdefiniować swój cel. Powinien on być SMART: konkretny, mierzalny, osiągalny, istotny i określony w czasie.

Działania należy planować w oparciu o **analizę potrzeb społecznych** i naszych **możliwości**.

KROK 1

Warto więc przede wszystkim zidentyfikować **grupę docelową**, do której chcesz skierować swoje działania i z którą chcesz je realizować. W kontekście mediacji kulturowej, identyfikując interesariuszy, należy skupić się na kryteriach demograficznych (np. wiek, wykształcenie), psychograficznych (zainteresowania, wartości), kulturowych (wielokulturowość, tradycje, język) oraz predyspozycjach psychofizycznych.

Z **psychologicznego punktu widzenia** można wykorzystać pytanie pomocnicze i ocenić odpowiedź w skali: jak bardzo jestem zaangażowany w dane działanie i jak ważna jest dla mnie jego realizacja?

KROK 2

Drugim ważnym obszarem związanym z planowaniem jest **opracowanie harmonogramu i strategii działań**. Aby działanie było skuteczne, musi obejmować:

- aktualne i kolejne kroki.
- terminy ich realizacji
- świadomość potencjalnych przeszkód w realizacji
- wsparcie innych osób

KROK 3

Wreszcie trzeci ważny element związany ze skuteczną mediacją kulturową: **analiza dostępnych zasobów i możliwości**. Jest to ważny etap planowania, na podstawie którego określa się obszary wymagające działań społecznych, ale także zakres, w jakim można działać. W tym miejscu badamy w sposób „analogowy” i cyfrowy luki w lokalnych inicjatywach dotyczących wybranej grupy docelowej, tak aby nasza oferta wypełniła je w innowacyjny sposób. Identyfikujemy elementy lokalnego dziedzictwa i projekty, które zostały już zrealizowane w ramach tego tematu (aby uniknąć powtórzeń). Porządkujemy zebrane informacje dotyczące lokalnego dziedzictwa i związanych z nim działań obywatelskich oraz ich wpływu na młodzież. Pamiętamy również o ograniczeniach, które mogą wynikać z kwestii regulacyjnych i politycznych w kraju lub regionie, w którym chcemy działać. Ich identyfikacja i zrozumienie może pomóc w kolejnym etapie naszych działań, którym jest nawiązanie lokalnych partnerstw.

Zdefiniuj grupy docelowe

Przeanalizuj potrzeby i sprawdź zasoby i możliwości

Rozwiń swój pomysł!

Przygotowanie

Po opracowaniu planu działania nadszedł czas na podjęcie konkretnych działań, takich jak **nawiązywanie partnerstw z lokalnymi ekspertami ds. dziedzictwa kulturowego** (pracownikami muzeów, historykami, pracownikami ośrodków kultury i bibliotek, artystami, edukatorami kultury) oraz **organizacjami młodzieżowymi**.

Budowanie relacji z potencjalnymi partnerami jest jednym z najważniejszych aspektów mediacji. Aby ułatwić sobie to zadanie, można opracować plan dotyczący poszukiwania partnerów i zarządzania komunikacją z nimi. Na pierwszym etapie warto skorzystać z Internetu, własnego doświadczenia oraz wiedzy osób z bliższego i dalszego otoczenia. Po ustaleniu bazy potencjalnych partnerów warto przeprowadzić weryfikację, mając na uwadze kilka aspektów:

- Kto może mieć największy wpływ na nasz projekt?
- Kto może wykazać największe zainteresowanie jego wynikami?
- Od kogo możemy oczekiwać wysokiego poziomu zaangażowania, zainteresowania i najbardziej odpowiednich kompetencji?

Wybór odpowiedniego partnerstwa w mediacji kulturowej zapewnia skuteczne projektowanie i optymalizację rozwiązań, osiągnięcie najlepszych celów z korzyścią dla wszystkich zaangażowanych stron oraz ułatwia wybór metod ich realizacji.

W komunikacji, zwłaszcza w dzisiejszej erze globalizacji, **nie może zabraknąć otwartości na dialog międzykulturowy** ze względu na różnorodność społeczną i przenikanie się dziedzictwa europejskiego. Lokalne działania łączące aktywność obywatelską i kontekst kulturowy muszą uwzględniać ten aspekt, jeśli chcemy budować skuteczną mediację.

Kolejnym ważnym aspektem na etapie przygotowań jest **zglobianie wiedzy na temat kontekstu historycznego i lokalnej historii**. Przecięcie się tych dwóch dziedzin ma kluczowe znaczenie dla mediacji kulturowej. Podobnie jak wiedza historyczna, którą można zweryfikować pod kątem faktów, lokalne historie mogą być częściowo anegdotyczne i legendarne. Dlatego ten etap pracy wymaga starannego opracowania i wykorzystania potencjału obu tych dziedzin. Znalezienie wspólnych punktów na styku anegdoty i historii może stanowić wartość dodaną projektu i wzmocnić zainteresowanie młodych ludzi zaangażowaniem społecznym.

Facylitacja

Po zakończeniu badań, zebraniu danych, zidentyfikowaniu grup docelowych i współpracowników można przejść do **realizacji projektu mediacji kulturowej, wykorzystując różne metody**.

Można wybierać spośród wielu różnych form, takich jak: warsztaty, wycieczki, debaty, sesje opowiadania historii oraz realizacje audio lub wideo. Należy wybrać formułę spotkania odpowiednią dla grupy docelowej młodzieży, w tym osób ze specjalnymi potrzebami, trudnościami w nauce lub marginalizowanych z innych powodów. Działania obywatelskie muszą być integracyjne, bez podkreślania uprzywilejowanych grup.

Kilka praktycznych wskazówek, które mogą okazać się przydatne podczas organizowania wyżej wymienionych działań.

Wycieczki

Aby wycieczka zakończyła się sukcesem, musi być dostosowana pod względem czasu i organizacji do młodych ludzi. Spotkanie z przewodnikiem, który oferuje wyłącznie wykład, wydaje się obecnie reliktem przeszłości. Uwagę młodych ludzi można skupić poprzez interakcję z nimi, zachęcanie do dialogu i zadawanie pytań. Dobrze jest, jeśli wycieczka obejmuje elementy aktywności fizycznej, takie jak poszukiwanie i odkrywanie ciekawostek, elementy gry miejskiej lub quizy cyfrowe.

Warsztaty

Muszą one angażować uczestników intelektualnie i fizycznie. Dobrze jest, jeśli rozpoczynają się od pobudzającego ćwiczenia energetyzującego, mają angażującą rozgrzewkę, część główną z konkretnymi zadaniami indywidualnymi i grupowymi oraz czas na podsumowanie i opinie uczestników. Podsumowanie jest ważne, ponieważ daje młodym ludziom wiedzę o osiągniętych celach, umożliwia wymienienie korzyści i krytycznych opinii oraz otwiera możliwość dalszych działań obywatelskich.

Podkreślamy, że w każdej formie warsztatów ważna jest **rola facylitatora**, który wzmacnia działania, ale nie ingeruje w nie.

Dyskusja / debata

Trudność tej metody może wynikać z obserwowanej obecnie niechęci młodych ludzi do rozmów i dłuższych wypowiedzi ustnych. Umiejętnie moderowana dyskusja ma więc wiele zalet: zachęca do zabierania głosu, pomaga w rozwijaniu kompetencji komunikacyjnych i buduje pewność siebie. Są to ważne elementy aktywizmu obywatelskiego, nie tylko tego skupionego wokół mediacji kulturowej.

Dalsze działania

Pamiętacie, że na początku wspomnieliśmy, że wyniki projektu powinny być mierzalne? Wspiera to trwałość projektu i obejmuje:

- **Dokumentowanie całego procesu**

W jaki sposób?

Robienie notatek, zdjęć, filmów przeglądowych, nagrywanie wywiadów

Dlaczego?

Służy to jako dowód późniejszych działań i poprawia trwałość projektu.

- **Zbieranie opinii od interesariuszy**

W jaki sposób?

Badanie aktywności interesariuszy w mediach społecznościowych projektu, identyfikowanie kluczowych wskaźników efektywności poprzez ankiety, wywiady, sesje pytań i odpowiedzi, grupy fokusowe i bezpośrednią obserwację; mierzenie wpływu poprzez ocenę jakościową, sondaże opinii publicznej i analitykę internetową.

Dlaczego?

Pozwala to na ocenę wartości projektu, poziomu zadowolenia i zaufania do projektu.

- **Strategie utrzymania zainteresowania projektem**

Jak?

Kampanie promocyjne, wizualizacja treści za pomocą zdjęć, filmów, ale też np. dźwiękowo przy pomocy podcastów, motywujące punkty działania, konferencje, webinaria i spotkania z interesującymi osobami.

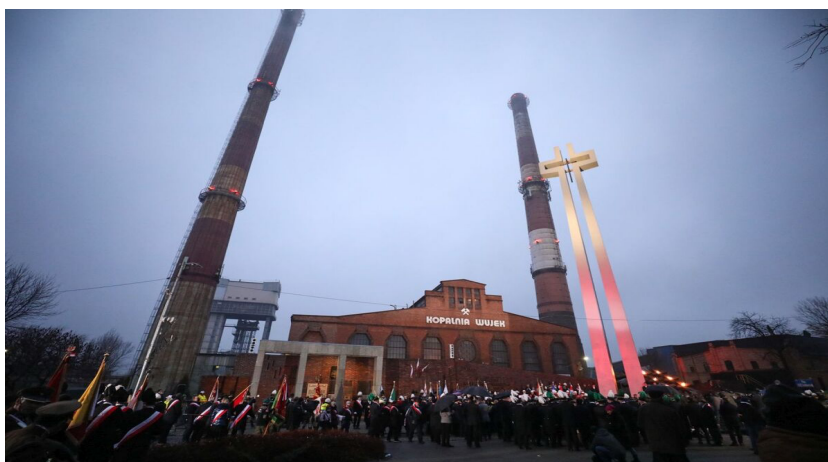
Dlaczego?

Świadczy to o zrozumieniu potrzeb odbiorców, dostarczaniu kluczowych i zweryfikowanych informacji, wykorzystaniu innowacyjnego opracowywania i wdrażania projektów.

Podsumowując, warto pamiętać, że praca nad projektem dotyczącym uczestnictwa obywatelskiego i mediacji kulturowej nie powinna kończyć się wraz z ostatnim dniem jego realizacji. Dobrze zaprojektowany projekt obywatelski jest sposobem na zachęcenie do takich działań, zwłaszcza wśród młodych ludzi, i stanowi źródło oraz podstawę do ulepszania przyszłych działań społecznych i kulturalnych.

4. PRZYKŁADY

Polska: Uroczysta komemoracja rocznicy pacyfikacji kopalni Wujek z udziałem radnych Młodzieżowej Rady Województwa Śląskiego

Rysunek 5 – Zdjęcie: IPN Polska

Zrealizowane przez

Radni Młodzieżowej Rady Województwa Śląskiego we współpracy z lokalnymi władzami.

Opis

Jako dobry przykład mediacji kulturalnej i obywatelskiej warto przedstawić uroczystą rocznicę pacyfikacji kopalni Wujek z udziałem radnych z Rady Młodzieżowej Województwa Śląskiego. To uroczystość odbywająca się na Górnym Śląsku w Polsce, upamiętniająca ważne wydarzenie z 1981 r., czyli śmierć strajkujących górników z rąk wojska i specjalnego oddziału ZOMO. Rada Młodzieżowa, we współpracy z lokalnymi władzami, składa kwiaty pod Krzyżem Górniczym przy kopalni Wujek, oddając hołd odwadze strajkujących, którzy przeciwstawili się ówczesnym władzom.

Najważniejsze elementy

- msza święta w kościele Podwyższenia Krzyża Świętego w Katowicach
- procesja prowadzona przez orkiestrę wojskową zmierza do pomnika Krzyża upamiętniającego dziewięciu górników, którzy zginęli w kopalni Wujek 16 grudnia 1981 roku

- odśpiewanie hymnu narodowego
- powitanie gości przez przewodniczącego Komitetu Społecznego ds. Pamięci Górników Kopalni Węgla Kamiennego „Wujek”, którzy zginęli 16 grudnia 1981 roku
- potrójny salut honorowy i odczytanie nazwisk poległych
- złożenie kwiatów w hołdzie odwadze strajkujących przez liczne delegacje państwowe i regionalne, w tym przedstawicieli **Rady Młodzieży Województwa Śląskiego**

Cele i wpływ

- wybrany przykład kładzie nacisk na promowanie **etyki i pamięci o przeszłości narodu** oraz zwrócenie się młodzieży ku **starszemu pokoleniu jako źródłu wiedzy** o historii
- zwraca uwagę na kontekst miejski i historyczny oraz związek między przeszłością a teraźniejszością
- wydarzenie rocznicowe angażuje całą społeczność, w tym młodzież, w aktywne działania
- wydarzenie oparte na poznawaniu historii regionu śląskiego łączy pokolenia rodzin i społeczności lokalnych
- połączenie dziedzictwa kulturowego i aktywnego obywatelstwa jest sposobem na rozwijanie kluczowych kompetencji młodych ludzi
- poznawanie historii w formie konkretnych działań, a nie z podręcznika szkolnego, ma wartość angażującą i aktywizującą

Najważniejsze wnioski

- zaangażowanie obywatelskie młodych ludzi poprzez zainteresowanie ich historią regionu Górnego Śląska
- odnajdywanie wspólnoty pokoleniowej w działaniach społecznych
- wzmocnienie motywacji młodych ludzi do poznawania historii regionu i ważnych wydarzeń jako zadanie dla nauczycieli, osób pracujących z młodzieżą i aktywistów społecznych

Włoszech: Balades gourmandes [Spacery kulinarne]

Rysunek 6 – Plakat promujący Balades Gourmandes w 2025 r.

Źródło: [Strona internetowa Maison de Jeunes w Soignies \(Belgia\)](#)

Zrealizowane przez

Maison des Jeunes w Soignies

Opis

W Belgii istnieje bardzo dobrze rozwinięta **sieć Maisons des Jeunes [domów młodzieżowych]**. Znajdują się one w małych miasteczkach i wsiach, a także w dużych miastach. Maisons des Jeunes to miejsca przeznaczone dla młodzieży w wieku 12–26 lat. Oferują one różnorodne zajęcia, od sportowych po artystyczne, i pozwalają młodzieży rozwijać swoje talenty i inicjatywy. Balades gourmandes [Spacery kulinarne], organizowane przez **Maison des Jeunes w Soignies**, to kilkukilometrowe spacery, podczas których można zarówno stracić, jak i dodać sobie kalorii. Wszystko zaczęło się w 2022 roku od pomysłu Elisy, młodej członkini Maison des Jeunes: zorganizować spacer kulinarny, aby zebrać fundusze na wycieczkę do Auschwitz.

Kluczowe elementy

- spacer smakošy to **6–7-kilometrowa wycieczka** z przystankami na pyszne przekąski po drodze
- **jest ona dostępna** dla wózków, osób o ograniczonej sprawności ruchowej i osób z psami

- aby wziąć udział, należy **się zarejestrować** i uiścić opłatę w wysokości 10–15 euro (w zależności od wieku)
- dostępne są opcje wegetariańskie i bezlaktozowe, ale podczas rejestracji należy zgłosić swoje preferencje żywieniowe. Na początku trasy **otrzymuje się kupon** w odpowiednim kolorze (np. niebieski dla opcji bezlaktozowej, zielony dla wegetarian i żółty dla osób bez preferencji żywieniowych) **oraz mapę** z zaznaczonymi przystankami. Następnie wystarczy spacerować we własnym tempie od jednego przystanku do drugiego
- w 2024 roku motywem przewodnim były produkty lokalnych rolników. [Edycja 2025](#) była poświęcona „kuchniom świata”. Można było spróbować między innymi greckiego sosu tzatziki, włoskich szaszłyków z mozzarellą i szynką, kanadyjskiej zapiekanki oraz belgijskich naleśników z miodem
- **stoiska z jedzeniem** były wyposażone w namiot z baldachimem, jeden lub dwa stoły, wodę pitną, papierowe talerze, drewniane sztucce, serwetki oraz małe podgrzewacze do jedzenia lub grille, w zależności od potrzeb. Młodzież jest odpowiedzialna za organizację wydarzenia od A do Z, w tym za projekt plakatu, wybór menu i przygotowanie posiłków.

Cele i wpływ

- **wzrost przedsiębiorczości młodzieży:** zbieranie pieniędzy na organizację (trudnej) wycieczki poświęconej dziedzictwu kulturowemu

Najważniejsze wnioski

- dostępność wydarzenia
- w 100% zorganizowane przez młodzież

Francja: Równość sztuki w epoce baroku

Zrealizowane przez

Przestrzeń społeczna nauki Fermata

Opis

Te warsztaty partycypacyjne mają na celu **zglobienie epoki, w której żył Pierre de Fermat**, znanego matematyka. Są realizowane wraz z dziećmi z trudnych środowisk, które na co dzień nie uczestniczą zbyt często w działaniach kulturalnych i artystycznych. Warsztaty zapewniają **kreatywne, kulturowe i naukowe podejście** - łączą spotkania z artystami, dziełami sztuki i praktyką artystyczną. Mają one również na celu ponowne odkrycie barokowego dziedzictwa wiejskiego regionu Lomagne i umożliwienie młodym ludziom **świeże spojrzenie na swoje dziedzictwo** oraz dzielenie się tym ze swoimi rodzinami.

Kluczowe elementy

Odkrywanie praktyki artystycznej wokół dzieła:

- **wprowadzenie do tańca barokowego** - z tancerzem. Dzieci odkrywają świat artystyczny XVII wieku poprzez taniec, zapoznanie się z repertuarem muzycznym tego okresu i kostiumy sceniczne, co pozwala im naprawdę się w nim zanurzyć
- w ramach **warsztatów pisarskich** młodzież angażuje się w tworzenie choreografii tanecznej, skodyfikowanej w XVII wieku przy użyciu kilku pojęć matematycznych
- przedstawienie sceniczne zapewnia **doświadczenie występu na żywo** dla wszystkich uczestników.
- młodzież z miasta, a także ich rodziny, są zaproszone do odkrywania XVII-wiecznej architektury barokowej regionu i biorą udział w koncercie muzyki barokowej zorganizowanym w obiekcie zabytkowym z tego okresu.

Cele i wpływ

- **promowanie wielokulturowego dziedzictwa** na obszarach wiejskich wśród młodzieży i ich rodzin

- zaproponowanie podejścia łączącego sztukę i zwyczaje z przeszłości z nowymi technologiami, aby zapewnić **bardziej innowacyjne i dynamiczne doświadczenie**
- zaangażowanie młodych ludzi w proces twórczy

Najważniejsze wnioski

- zaproponowanie oryginalnej i aktywizującej **mediacji** poprzez praktykę artystyczną i wykorzystanie innowacyjnych technik.
- **zmobilizowanie mieszkańców** do „przeniesienia się w czasie”, angażując ich do odgrywania ról scenicznych w trakcie interaktywnego i partycypacyjnego przedstawienia
- zapewnienie młodym ludziom **możliwości bycia aktorami** i widzami podczas tego wieczoru w „przeszłości” poprzez pokazanie ich pracy, udział w pokazie profesjonalnych tancerzy i muzyków oraz oprowadzanie publiczności podczas warsztatów wprowadzających
- zapewnienie uczestnikom **narzędzi do zrozumienia** ich historii i dziedzictwa

Francja: Warsztaty „Notatnik sensoryczny”

Rysunek 7 Cyjanotypie w trakcie tworzenia – zdjęcie: Les Expéditions

Zrealizowane przez

Les Expéditions we współpracy z Regionalnym Parkiem Przyrody Brière

Opis

Te **integracyjne warsztaty** zapraszają uczestników w każdym wieku i z różnych środowisk – zwłaszcza tych, którzy na co dzień nie są zaangażowani w działania kulturalne, nie mają dostępu do natury lub sztuki – do stworzenia sensorycznego, poetyckiego i wspólnego notatnika. Notatnik łączy teksty, cyjanotypie, dźwięki natury i przedmioty dotykowe, pełniąc rolę zarówno **osobistego przedmiotu - pamiętnika**, jak i narzędzia rozwijania świadomości obywatelskiej i ekologicznej.

Kluczowe elementy

- cyjanotypowe drukowanie na naturalnych materiałach (drewno, kamień, papier, tkaniny) jako przystępne, niedrogi i zapewnia poetycki sposób patrzenia **na lokalne dziedzictwo i jego doświadczanie**
- zbieranie materiałów w terenie na bagnach Brière: uczestnicy zbierają liście, tekstury i wrażenia, które stają się śladami przeżytych spotkań z naturą
- **nagrania dźwiękowe i głosowe**, fragmenty lokalnych opowieści i wrażenia sensoryczne dopełniają to doświadczenie

- finalnie zrealizowany zeszyt jest zarówno indywidualnym dziełem, jak i **zbiorowym, międzypokoleniowym archiwum**, przekazywanym lub udostępnianym podczas publicznej prezentacji

Cele i wpływ

- ponowne połączenie ludzi z ich terytorium poprzez ucieleśnioną, **kreatywną i sensoryczną eksplorację**
- wspieranie świadomości ekologicznej poprzez **bezpośredni kontakt** z lokalnymi ekosystemami
- zachęcanie do wyrażania wartości obywatelskich: troski, przekazywania wiedzy, dbałości o miejsce i innych
- udostępnienie **twórczości kulturalnej** osobom, które dotychczas miały niewielki kontakt ze sztuką, przyrodą lub instytucjami zajmującymi się dziedzictwem kulturowym

Najważniejsze wnioski

- mediacja sensoryczna **tworzy emocjonalne zaangażowanie** i długotrwałą więź z miejscem
- proste, nie wymagające specjalistycznej wiedzy techniki, takie jak cyjanotypia, **mogą przełamać bariery kulturowe** i wzmocnić artystyczne zaangażowanie uczestników
- warsztaty stają się **przestrzenią dialogu międzypokoleniowego**, gdzie historie, gesty i krajobrazy są przekazywane poprzez wspólne doświadczenia

Włochy: TiberFest, model lokalnej mediacji dziedzictwa i wystawy

Rysunek 8 Nocny koncert podczas TiberFest – zdjęcie: Muzeum Malakos

Zrealizowane przez

Muzeum Malakos

Opis

Pierwsza edycja Tiberfest, która odbyła się 7 czerwca 2025 r. w Museo Malakos, pokazała, jak można celebrować lokalne dziedzictwo poprzez **dynamiczne i integracyjne wydarzenie**. Łącząc muzykę, sztukę, naturę i społeczność, festiwal stanowił przykład najlepszych praktyk w zakresie mediacji dziedzictwa i partycypacyjnego zaangażowania kulturowego.

Kluczowe elementy

- **zróżnicowany program** obejmujący jogę, warsztaty, występy i gry dla wszystkich grup wiekowych
- koncert z udziałem siedmiu **lokalnych zespołów** z doliny Tybru, opowiadających osobiste historie związane z tym regionem
- aktywne **zaangażowanie lokalnych kolektywów**, takich jak „Peter Pan” i „Il Casottino”, tworzących interaktywne przestrzenie dla młodzieży, łączące gry, literaturę i kreatywną ekspresję
- strefa gastronomiczna z typowymi potrawami typu street-food, łącząca lokalne dziedzictwo z codziennym życiem i smakiem

- innowacyjne formaty: spacer fotograficzny połączony z **edukacją na temat bioróżnorodności i wizualnym opowiadaniem historii**, sitodruk wykonywany na żywo oraz warsztaty artystyczne związane z lokalnym rzemiosłem i tradycjami

Cele i wpływ

- wzmocnienie więzi z miejscem, pamięcią i kreatywnością
- promowanie dialogu między **różnorodnymi formami ekspresji kulturowej** przy poszanowaniu tradycji i otwartości na współczesne formy
- **zachęcanie do zaangażowania międzysektorowego** - wydarzenie przyciągnęło odbiorców od miłośników przyrody po entuzjastów sztuki
- wzmocnienie zaangażowania społeczności i pokazanie roli partnerstw w organizacji wydarzeń

Najważniejsze wnioski

- zachowanie **równowagi między tradycją a innowacją** dzięki integracyjnym, praktycznym doświadczeniom angażującym wiele zmysłów
- znaczenie **silnych lokalnych partnerstw**, działań medialnych i zaangażowania społeczności lokalnych dla rozwoju świadomości i uczestnictwa
- koordynacja logistyczna między wieloma podmiotami wymaga **elastyczności w połączeniu ze strukturalnym planowaniem**
- potencjał Tiberfest jako **modelu referencyjnego** dla regionów pragnących połączyć elementy dotyczące dziedzictwa, metody partycypacyjne i zaangażowanie społeczności

Rysunek 9 Laboratorium malowania na ekranie – zdjęcie: Muzeum Malakos

Rysunek 11 Sesja odgrywania ról na żywo w muzeum – zdjęcie: Muzeum Malakos

Rysunek 10 Food truck w parku muzeum – zdjęcie: Muzeum Malakos

Rysunek 12 Obserwacja
ptaków w pobliżu rzeki Tybru
– zdjęcie: Muzeum Malakos

Rysunek 13 Sesja jogi –
zdjęcie: Muzeum Malakos

PRZYDATNE NARZĘDZIA I DZIAŁANIA

Co jest najtrudniejsze podczas organizowania wydarzenia? Należy pamiętać o wszystkim. Aby Ci w tym pomóc, w tej sekcji **przygotowaliśmy listy kontrolne**, które poprowadzą Cię przez proces przygotowań. Pomysły zawarte w narzędziu oceny pomogą Ci uzyskać **szybką i przydatną informację zwrotną od uczestników**. Na koniec dzielimy się z Tobą kilkoma ogólnymi pomysłami na wydarzenia związane z dziedzictwem. Nie wahaj się ich rozwijać i dostosowywać do zainteresowań i potrzeb swojej społeczności oraz grupy docelowej.

Lista sprawdzająca warsztatów

Na kilka tygodni przed

- Określ swoje cele** – czego ludzie powinni się nauczyć lub osiągnąć. Stwórz scenariusz
- Udostępnij informacje** – wykorzystaj plakaty, media społecznościowe, pocztę "pantoflową"
- Otwarte rejestracje** – skorzystaj z formularzy, wiadomości e-mail lub wiadomości, aby ułatwić rejestrację
- Zaktualizuj informacje dla swojego zespołu** – poinformuj o tym, co zostało już zrobione, a co jeszcze pozostało do wykonania
- Pamiętaj o dokumentach** – Przygotuj wszelkie formularze, harmonogramy lub umowy
- Zbierz materiały** – długopisy, papier, sprzęt techniczny, plakietki z imionami, przekąski itp.

Na kilka dni przed

- Przygotuj się** – przećwicz swoją prezentację, sprawdź materiały
- Wydrukuj materiały informacyjne** – i dodaj kilka dodatkowych egzemplarzy na wszelki wypadek
- Przypomnij uczestnikom o wydarzeniu** – potwierdź godzinę, miejsce i listę rzeczy, które należy zabrać ze sobą
- Przygotuj przestrzeń** – ustaw krzesła, stoły, sprzęt techniczny i informacje
- Sporządź listę rzeczy do wzięcia ze sobą** – nie zapomnij o ładowarkach, markerach i innych niezbędnych przedmiotach

W dniu wydarzenia

- Przyjdź wcześniej** – przeprowadź odprawę zespołu i sfinalizuj przygotowania
- Powitanie gości** – powitanie i rejestracja uczestników
- Trzymaj się planu** – realizuj program zgodnie z harmonogramem i dbaj o zaangażowanie uczestników.
- Bądź uważny/a** – zwracaj uwagę na wszelkie potrzeby lub problemy
- Zbieraj opinie** – korzystaj z krótkich formularzy i rozmawiaj z uczestnikami
- "Łap" chwilę** – rób notatki lub zdjęcia (jeśli jest to dozwolone).

Po wydarzeniu

- Posprzątaj** – pozostaw przestrzeń tak jak ją zastałeś/łaś
- Podziękuj zespołowi** – doceniaj pomoc wszystkich osób
- Wyślij wiadomość po** – udostępnij materiały i podziękuj
- Przeanalizuj opinie** – sprawdź, co się sprawdziło, a co należy poprawić
- Zapraszaj ludzi na kolejne działania** – informuj ich o przyszłych wydarzeniach

Sprawdzenie dostępności obiektu

ARCHITEKTONICZNE

Pytania	TAK	NIE
Wejście do obiektu jest pozbawione schodów, posiada rampę lub windę		
Drzwi mają co najmniej 90 cm szerokości, aby umożliwić dostęp dla wózków inwalidzkich		
Dostępne są toalety przystosowane dla osób niepełnosprawnych		
Czytelne oznakowanie pomaga ludziom poruszać się po przestrzeni.		
Rozmieszczenie miejsc siedzących umożliwia reorganizację przestrzeni (wydzielenie miejsc na wózki inwalidzkie, swobodne poruszanie się)		
W pobliżu znajdują się parkingi i przystanki komunikacji miejskiej		

JĘZYK I DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA

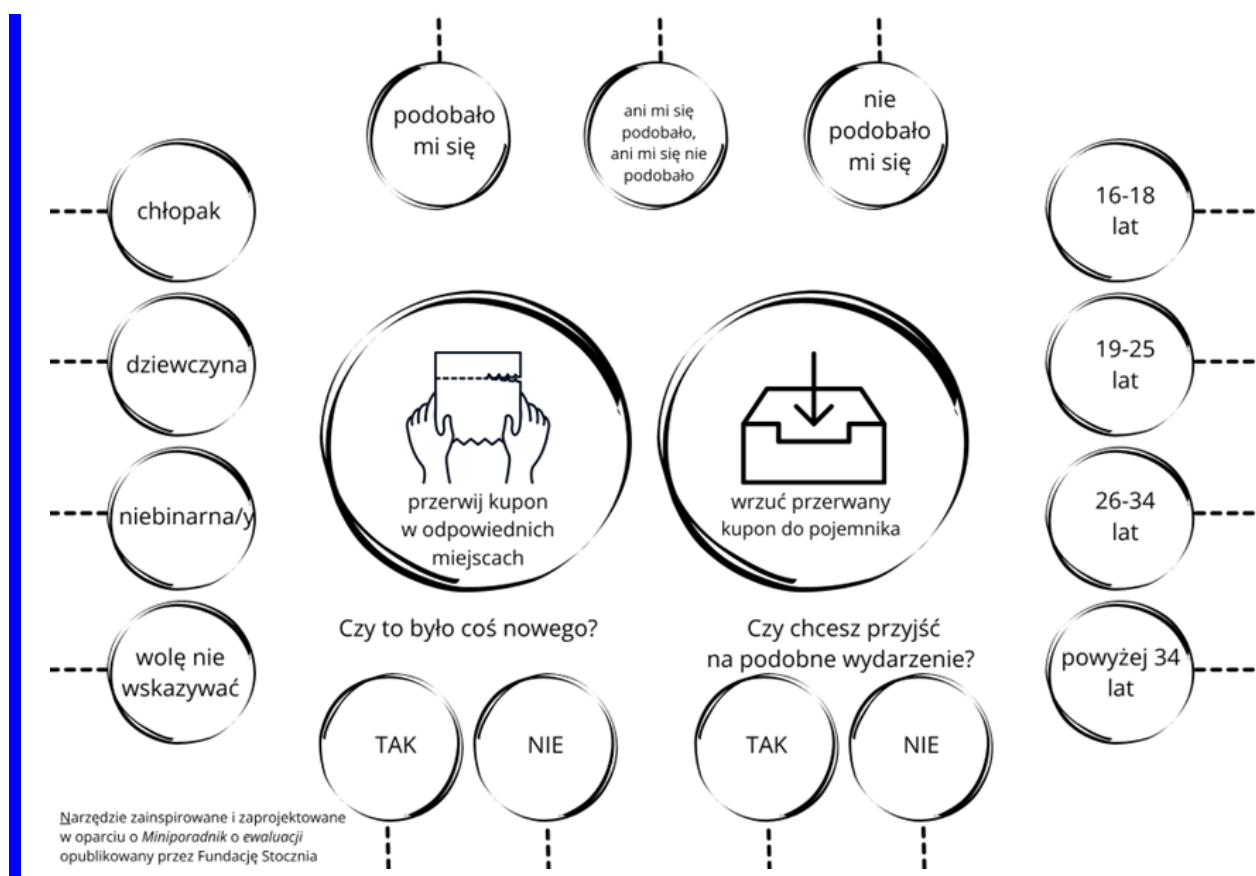
Pytania	TAK	NIE
Napisałeś/aś informacje prostym, łatwym do zrozumienia językiem		
Zapewniłeś/aś kluczowe informacje w wielu językach (w razie potrzeby)		
Wykorzystujesz elementy wizualne, aby ułatwić zrozumienie (np. piktogramy, obrazy)		
Uczestnicy mogą łatwo się z Tobą skontaktować		
Zapewniasz materiały w formacie łatwym do czytania lub z dużym drukiem		
W razie potrzeby dostępny jest tłumacz języka migowego lub napisy		

Ocena

Jest to **proces uzyskiwania informacji zwrotnych na temat wydarzenia** w celu wyciągnięcia wniosków i zorganizowania jeszcze lepszych wydarzeń w przyszłości. Zawsze warto porozmawiać z uczestnikami i zapytać ich o opinie. Nie będzie jednak możliwe rozmawianie, aby z każdym. Dlatego proponujemy Państwu dwa proste i skuteczne narzędzia oceny.

Kupon

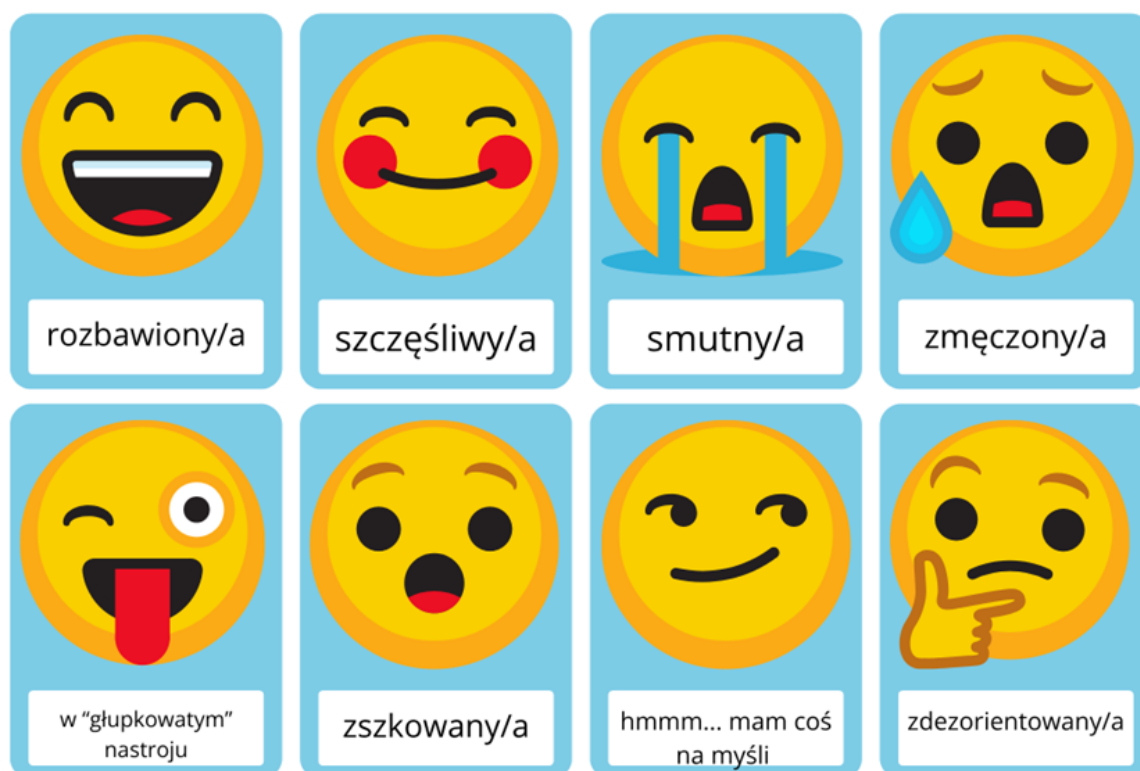
To narzędzie do zbierania opinii jest bardzo łatwe w użyciu i można je dostosować do różnych grup. Co więcej, nie potrzebujesz do tego długopisu!⁶

⁶ Pomysł na tę ocenę: Maja Durlik, Kaja Dziarmarowska, Maria Wiśnincka, [Miniporadnik o ewaluacji \[Miniporadnik dotyczący oceny\]](#), 2020, online, dostęp 25 maja 2025 r.

Emoji

Organizujesz wydarzenie dla wielojęzycznej grupy lub dzieci, które jeszcze nie potrafią czytać? Nie ma problemu. **Użyj emoji, aby uzyskać od nich proste opinie.** Wydrukuj lub narysuj emoji przedstawiające różne nastroje i emocje. Po zakończeniu wydarzenia poproś każdego uczestnika o wybranie emoji, które odzwierciedla jego aktualny stan emocji. Świetnie sprawdza się to również w przypadku dzieci z autyzmem!

Kilka pomysłów na ćwiczenia grupowe, które inspirują do odkrywania dziedzictwa

Mapa ważnych miejsc – wspólne tworzenie mapy znaczących miejsc w Twojej okolicy.

Cel: Odświeżysz pamięć uczestników na temat lokalnej historii, a może nawet odkryjesz nowe fakty!

Warsztaty oparte na starych fotografiach – stare fotografie, pocztówki i ilustracje z gazet przedstawiające Twoje miasto/okolicę służą jako główny materiał warsztatowy. Można tworzyć oś czasu, kolaż lub plakat.

Cel: Zachęcisz uczestników do dzielenia się swoimi wspomnieniami.

Spacer na orientację w terenie – wydarzenie dla zespołów (rodzin, grup przyjaciół itp.). Na początku każdy zespół otrzymuje mapę. Uczestnicy muszą zidentyfikować prawidłowo punkt kontrolny na podstawie informacji zawartych na mapie. Punkty kontrolne mogą być umieszczone w pobliżu miejsc ważnych dla danego obszaru. W tego rodzaju zajęciach można uwzględnić specjalne zadania.

Cel: Stworzysz możliwość integracji i odkrywania lokalnego dziedzictwa.

Dlaczego ta ulica tak się nazywa? – Grupa tworzy pieszą wycieczkę z przewodnikiem, aby odkryć osoby/miejsca/wydarzenia, od których pochodzą nazwy ulic lub innych ważnych miejsc.

Cel: Zaangażowanie ludzi w odkrywanie swojego regionu i badanie jego historii.

Techniki dialogu i opowiadania historii

Żywa historia (lokalne archiwum mówione) / podcast o naszej okolicy – możesz nagrywać historie mieszkańców swojej okolicy. Możesz je opublikować (wraz z transkrypcją) w Internecie i/lub zdeponować w lokalnej bibliotece. Mogą to być również wywiady lub reportaże. Przed opublikowaniem czegokolwiek w Internecie upewnij się, że masz zgodę rozmówcy.

Story Cubes- są to kostki z rysunkami zamiast cyfr. Możesz dostosować ideę kostek opowieści do lokalnego kontekstu. Na przykład, stwórz legendę o starej studni lub tajemniczej postaci, która żyła w Twojej okolicy dawno, dawno temu. Pamiętaj jednak, aby wpleść w nią odrobinę prawdziwej historii!

Sześć stopni oddalenia – jest to koncepcja, zgodnie z którą wszyscy ludzie są od siebie oddaleni o sześć lub mniej powiązań społecznych. W rezultacie można stworzyć łańcuch stwierdzeń „przyjaciół przyjaciela”, aby połączyć dowolne dwie osoby w maksymalnie sześciu krokach.⁷ W oparciu o tę teorię, wraz z uczestnikami

⁷ [Sześć stopni oddalenia – definicja według Wikipedii](#), dostęp 25 maja 2025 r.

warsztatów, można znaleźć podobieństwa i powiązania między miejscami w naszej okolicy, które na pierwszy rzut oka nie mają ze sobą nic wspólnego.

Pytania do dyskusji promujące krytyczne myślenie i empatię

Zanim to miejsce stało się ruiną, było... – dyskusja na temat zachowania (lub nie) lokalnego dziedzictwa. Jako punkt wyjścia można wziąć budynek, który kiedyś był piękny i tętnił życiem, a obecnie jest zrujnowany i opuszczony.

Zielone czy szare? – dyskusja na temat architektury naszej okolicy. Możesz przygotować kolorowaną przedstawiającą naszą okolicę i rozpocząć dyskusję na temat wizualnych i estetycznych aspektów Twojego miasta oraz przestrzeni, której potrzebuje lub której brakuje Twojej społeczności (na przykład parkingi samochodowe a parki).

5. PRACA Z RÓŻNORODNĄ GRUPĄ OSÓB

Zwiększanie dostępności mediacji

Dostosowanie formatów i mediów do różnorodności odbiorców

Dostępność to nie tylko kwestia ramp, wind czy szerokości drzwi. Jest to podstawowy warunek integracji poprzez:

- **język, którego używamy**
- **oferowane formaty**
- **sposoby, w jaki opowiadamy o naszym dziedzictwie, pokazujemy je i ożywiamy**

Kiedy mówimy o **dostępności**, mamy na myśli zapewnienie **wszystkim dostępu do informacji**, doświadczeń i przyjemności odkrywania dziedzictwa, **niezależnie od wieku, pochodzenia, poziomu znajomości języka, niepełnosprawności czy historii**.

Dlaczego jest to tak ważne?

Ponieważ bez dostępności **nie** może być **mowy o prawdziwej integracji**.

Jeśli niektórzy ludzie nie rozumieją, nie widzą lub nie mogą w czymś uczestniczyć, **zostają wykluczeni**.

Udostępnienie danej aktywności oznacza **otwarcie drzwi** dla wszystkich tych, którzy nie mają takiej możliwości lub nie czują się zaangażowani, lub którzy nie mają odwagi przekroczyć progu muzeum, zamku lub centrum kultury.

Aby podjąć konkretne działania na rzecz dostępności i integracji, należy zacząć od uproszczenia języka, zróżnicowania formatów (wizualnych, audio, dotykowych) oraz dostosowania przestrzeni do wszystkich możliwości. Lista praktycznych zaleceń znajduje się w sekcji 6.

Projekty takie jak *Sensory Currents* we Włoszech, które wykorzystują naturalne przedmioty, nagrania dźwiękowe i proste słowa, aby pomóc młodym ludziom nawiązać kontakt z otoczeniem, lub *sensoryczne zeszyty w Brière* (zobacz studium przypadku na str. 26), oferują doświadczenia dostępne dla wszystkich, nawet dla tych, którzy nie potrafią dobrze czytać lub mówić w danym języku.

Włączenie społeczne i mobilizacja grup niedostatecznie reprezentowanych

Tworzenie bezpiecznych przestrzeni dla młodych ludzi i grup „niewidocznych”, aby mogli wyrażać siebie.

Nie każdy jest przyzwyczajony do chodzenia do muzeum lub przemawiania publicznie. Dla niektórych młodych ludzi kultura wydaje się odległa, skomplikowana lub „nie dla nich”. Dlatego musimy tworzyć miejsca, przestrzenie i warsztaty, w których czują się wysłuchani, szanowani i mile widziani.

W *La Source* w Saint-Nazaire lub w *Maisons de Jeunes* w Belgii przestrzenie są otwarte dla młodych ludzi, którzy chcą tworzyć, wymieniać się pomysłami i wymyślać projekty. **Nie trzeba być ekspertem** ani wiedzieć wszystkiego. Można przyjść ze swoimi pomysłami, gniewem, pragnieniami.

Rysunek 14 Zdjęcie: La Fédération des Maisons de Jeunes en Belgique

W Polsce rady młodzieżowe dają młodym ludziom **głos w lokalnym procesie decyzyjnym**. Kiedy młodzi ludzie uczestniczą w życiu społecznym, demokracja staje się bardziej dynamiczna.

Tworzenie takich przestrzeni oznacza powiedzenie wszystkim: wasz głos ma znaczenie, wasze opinie są przydatne.

Zachęcanie do mieszania się pokoleń i środowisk społecznych

Mediacja to nie tylko wiedza: **to także spotkania międzyludzkie**. Kiedy łączy się różne grupy wiekowe, historie życia i kultury, dzieje się coś niezwykłego.

W miejscach takich jak *Les Marronniers* i *Cause Café* **ludzie spotykają się** przy kawie, aby porozmawiać o swoich wspomnieniach, przepisach kulinarnych i przedmiotach lub po prostu pogadać. Są to *kawiarnie-miejsca spotkań mediacyjnych*, do których każdy wnosi część swojej historii.

W Balâtre w Belgii **grupa mieszkańców** postanowiła kupić stare gospodarstwo rolne i przekształcić je w miejsce do życia, wymiany kulturalnej i otwarte na innych. Młodzi i starsi spotykają się tam, aby wspólnie się uczyć, odnawiać obiekt i kreować bardziej zrównoważoną przyszłość. Jest to zbiorowy, międzypokoleniowy projekt, zakorzeniony w lokalnej społeczności.

Projekty te pokazują, że dziedzictwo nie może być przekazywane wyłącznie za pośrednictwem książek: **można się nim dzielić poprzez wspólne doświadczanie rzeczy** w prosty, otwarty i przyjazny sposób.

Świadomość kulturowa i mediacja etyczna

Poruszanie drażliwych lub kontrowersyjnych tematów

Dziedzictwo nie zawsze jest łatwe do opowiedzenia. **Czasami dotyczy bolesnych tematów**: wojny, rasizmu, migracji, nierówności lub walk robotniczych, jak w przypadku kopalni Wujek w Polsce.

W Warquignies w Belgii *Le Sabbat des Sorcières* opowiada historię **kobiety oskarżonej o czary**. To, co kiedyś postrzegano jako „szatańskie” święto, przekształciło się w radosne, angażujące i międzypokoleniowe wydarzenie kulturalne. Zmiana ta zajęła dużo czasu, ale pomogła lokalnej społeczności pogodzić się z własną historią.

Te złożone historie **wymagają wrażliwości, szacunku i umiejętności słuchania**. Często są to tematy, które wciąż są bardzo żywe i bezpośrednio dotyczą ludzi. Nie chodzi więc o to, aby unikać tych historii, ale o to, aby traktować je z uwagą i dać głos osobom, których dotyczą.

Budowanie partnerskich relacji opartych na zaufaniu

Współpraca z muzeami, szkołami i lokalnymi stowarzyszeniami kulturalnymi **pomaga nam zrozumieć lokalne oczekiwania** i tworzyć znaczące projekty.

W Saint-Nazaire festiwal Meeting gromadzi autorów z całego świata (Dakar, Tallinn...). Warsztaty międzykulturowe z udziałem młodzieży, artystów i tłumaczy

poświęcone są językom, wspomnieniom i migracji. **Każdy może opowiedzieć swoją historię**, wysłuchać innych i przekazać ją dalej.

Budowanie zaufania oznacza umożliwienie uczestnikom zabrania głosu, wyboru punktu widzenia i wspólnego kształtowania historii.

Więcej informacji:

La Source w Saint-Nazaire, Francja <https://lasource.saintnazaire.fr/>

Fédération des *Maisons de Jeunes* w Belgii <https://fmjbf.org/>

Le Cause Café w Le Causé, Francja

<https://www.tourisme-tarnetgaronne.fr/offres/cause-cafe-le-cause-fr-5748102/>

6. DOSTOSOWANIE DO KAŻDEGO KONTEKSTU: NAJLEPSZE PRAKTYKI

Dostosowanie do obszaru, języka i historii

Wykorzystanie lokalnych zwyczajów i codziennych historii jako punktu wyjścia Aby edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego miała sens, **musi zaczynać się tam, gdzie żyją ludzie.**

W wioskach, dzielnicach i krajobrazach. To żywe dziedzictwo, które można zobaczyć, dotknąć i o którym można rozmawiać z rodziną.

Kilka inspirujących przykładów:

W Beaumont-de-Lomagne (Francja) stowarzyszenie Fermat Science **wykorzystuje historię lokalnego matematyka** Pierre'a de Fermata do tworzenia działań kulturalnych zakorzenionych w lokalnej społeczności. Trasy prowadzące ulicami bastardy [*niewielka warownia miejska*] są okazją do odkrycia zagadnień matematycznych związanych z architekturą, geometrią miejsc lub przedmiotami codziennego użytku (niskie murki, kostka brukowa, okna). **Wyzwania te są dostępne dla wszystkich:** młodzieży, rodzin, turystów i osób niezaznajomionych z naukami ścisłymi. Porusza się również tematy związane z rolnictwem, handlem i pomiarem czasu, nawiązując do przeszłości regionu.

Pokazuje to, jak lokalna historia – w tym przypadku historia naukowca – **może stać się pretekstem do zabawy, edukacji społecznej** powiązanej z codziennym życiem.

W Fédrun (*Parc de Brière*): warsztaty krycia dachów strzechą **łączą starożytną wiedzę**, pamięć przekazywana z pokolenia na pokolenie i kwestie klimatyczne.

Na Śląsku (Polska): przeszłość górnicza jest wykorzystywana do **rozmów o obywatelstwie**, walkach społecznych i przekazywaniu historii.

Kiedy zaczynasz od tego, co ludzie znają, **sprawiasz, że czują się jak w domu.** Sprawiasz, że chcą się zaangażować.

Szacunek dla języków i kodów kulturowych

Dostosowanie oznacza również używanie właściwego języka – w sensie dosłownym i przenośnym.

Oznacza to używanie właściwych słów, właściwych odniesień i ostrożność w przypadku tematów wrażliwych.

Konkretny pomysł:

W Walonii (Belgia) *Sentier de l'Étrange* (Dziwna Ścieżka) oferuje **spacer w sercu natury**... ale nie taki jak każdy inny!

Po drodze **odkryjesz postacie inspirowane lokalnymi legendami**: czarownice, wilki i symboliczne zwierzęta.

Każdemu etapowi towarzyszy kompozycja dźwiękowa, dostępna za pomocą kodu QR: historie do posłuchania, tajemnicze - czasem zabawne, czasem wzruszające.

Można ich słuchać we własnym tempie, samemu lub z rodziną. Historie poruszają również delikatne tematy takie jak dawne uprzedzenia, przekazywanie wiedzy, marginalizacja - ale w zabawny i troskliwy sposób.

Projekt ten pokazuje, jak można opowiadać o historii i dziedzictwie... **bez muzeum i oficjalnego przewodnika**. Wystarczy telefon, ścieżka i odrobina wyobraźni.

Rysunek 15 *Sentier de l'étrange* – Zdjęcie: Ellezelle

Budowanie z lokalnymi podmiotami

Aby mediacja była skuteczna, **nie działamy samodzielnie**. Współpracujemy z lokalnymi mieszkańcami, artystami, nauczycielami i stowarzyszeniami. Dzięki temu projekty są lepsze, bardziej równościowe i zrównoważone.

Przykłady do naśladowania

W Beaumont-de-Lomagne (Francja) Fermat Sciences **współpracuje ze szkołami**,

ratuszem, sklepikarzami i lokalnymi mieszkańcami, aby tworzyć wydarzenia związane z matematyką i lokalnym dziedzictwem.

W Città di Castello (Włochy) projekt Sensory Currents został opracowany **wspólnie z uczniami i ich nauczycielami**. Młodzi ludzie stali się twórcami wystawy naukowej.

Trwałość projektów: od chwilowego sukcesu do całego ekosystemu

Stworzenie wspaniałego wydarzenia to świetna sprawa. Ale jeszcze lepsze jest zapewnienie jego trwałości i pozostawienie po nim śladu. Oto **kilka wskazówek, które pomogą Ci nie poprzestać** na pierwszym sukcesie.

Włączanie mediacji w życie lokalne

Projekt mediacyjny nie jest chwilową modą. Aby był trwały, musi stać się częścią życia dzielnicy, wsi lub miasta.

W Mons (Belgia), podczas Europejskiej Stolicy Kultury 2015, **lokalni mieszkańcy zostali ambasadorami kultury**. Dziś nadal organizują wizyty, przyjmują artystów i ożywiają kulturę na co dzień.

We Włoszech festiwal Tovaglia a Quadri odbywa się od ponad 20 lat. Każdego lata **mieszkańcy wsi organizują kolację na świeżym powietrzu i jednocześnie wspaniałą zabawę**. Cała wieś bierze w niej udział: gotowanie, opowiadanie historii, humor i wspólne wspomnienia.

Aby projekt był trwały, musi opierać się na tym, co już istnieje (szkoły, stowarzyszenia, wydarzenia) i tworzyć połączenia.

Przekazanie pałeczki młodym ludziom

Projekt ma **przyszłość, gdy stery przejmują młodzi ludzie**. Oznacza to zaufanie im, uznanie ich umiejętności i wspieranie ich.

W Polsce **Młodzieżowy Parlament Województwa Śląskiego** został zaproszony do udziału w obchodach rocznicy tragedii w kopalni Wujek (16 grudnia 1981 r.). W ten sposób stają się oni **pomostami między pokoleniami**, podmiotami pamięci, zaangażowanymi w prawdziwą historię swojego regionu.

We Francji **platforma J'agis pour Saint-Nazaire daje młodym ludziom realną możliwość działania**. Przedstawiają oni swoje projekty – wspólny ogród, festiwal,

inicjatywę społeczną – i znajdują wsparcie ze strony ratusza, stowarzyszeń i miejskich rad młodzieżowych. Zajmują się wszystkim, od pomysłu po realizację, i odkrywają lokalną demokrację w działaniu.

Myślenie w kategoriach „wspólnych zasobów”

Projekt staje się zrównoważony, gdy można go przekazać, skopiować i dostosować w innym miejscu.

- **tworzenie zestawów dydaktycznych**, praktycznych arkuszy informacyjnych i klipów wideo: umożliwia to innym grupom zapoznanie się z projektem
- proste narzędzia, takie jak **interaktywne mapy**, podcasty i mobilne warsztaty (gry, spacer, forum) są niedrogie, łatwe do udostępnienia i bardzo skuteczne
- wypróbuj: **skrzynia mediacyjna**, która krąży wśród młodych ludzi i zawiera narzędzia sensoryczne, lokalne historie i quizy

Czego się nauczyliśmy: jak się dostosować... i przetrwać!

1. Słuchaj, zanim zaczniesz działać

Każdy region ma swoją historię, język i emocje. Aby odpowiednio się dostosować, trzeba najpierw obserwować, słuchać, czytać i rozumieć.

2. Tworzenie prawdziwych lokalnych korzeni

Solidny projekt wymaga zaangażowania wielu podmiotów: szkół, instytucji kulturalnych, mieszkańców, artystów, młodzieży, ekspertów. Razem tworzymy prawdziwy ekosystem.

3. Planowanie kontynuacji projektu od samego początku

Projekt zrównoważony to taki, który może być kontynuowany bez naszego udziału. Musimy przygotować następne pokolenie, szkolić młodych ludzi i tworzyć narzędzia, które łatwo przekazać innym.

4. Nieformalne działania... działają!

Kawiarnie obywatelskie, imprezy sąsiedzkie, posty w sieciach społecznościowych: to często właśnie te rzeczy wyzwalają chęć zaangażowania się i uczestnictwa.

5. Pomyśl o możliwości transferu

Aby projekt był trwały, musi trafiać do ludzi, być częścią ich życia i być możliwy do przekazania innym.

WNIOSKI I KIERUNKI NA PRZYSZŁOŚĆ

W niniejszej publikacji staraliśmy się pokazać **wartość mediacji kulturowej** jako narzędzia angażowania i aktywizacji społeczności. Jedną część tej społeczności – Ty, Twoi przyjaciele, wolontariusze itp. – organizuje pozostałą część. Spotykacie się z odbiorcami w miejscu wydarzenia. **To spotkanie jest najważniejszym rezultatem.** Kiedy ludzie się spotykają, rozmawiają, lepiej się poznają i zastanawiają się nad dziedzictwem, które ich otacza. Dzięki odpowiednim narzędziom mediacji można znacznie poprawić to doświadczenie. Jest to również dobry moment, aby głos młodzieży był dobrze słyszalny wśród osób w każdym wieku.

Rysunek 16 Planowanie projektu – zdjęcie: Amélie Mourichon

Współpraca, nawiązywanie kontaktów, badania

Nie jesteś samotną wyspą; nie musisz robić wszystkiego samodzielnie. Jeśli masz pomysł na miejsce w swojej okolicy, **spróbuj znaleźć osoby lub organizacje**, z którymi możesz podjąć wspólne działania.

Pamiętaj: współpraca pozwala budować osobistą sieć kontaktów. A osoby, które znasz i z którymi współpracujesz, są bezcennym zasobem dla przyszłych projektów.

Kto może cię wesprzeć?

Zastanów się, co chcesz zrobić. Co już wiesz na ten temat, a jakiej wiedzy, zasobów lub umiejętności Ci brakuje?

Kto w Twojej okolicy może je posiadać?

Może Twoja rodzina lub przyjaciele będą zainteresowani? Lokalna organizacja pozarządowa, biblioteka lub centrum kultury?

Spróbuj nawiązać nieoczywiste partnerstwa, na przykład zapraszając lokalny klub sportowy lub literacki do wspólnego projektu. Wyobraź sobie bieg wokół zabytków z dopingującymi hasłami zaczerpniętymi z literatury klasycznej: „Jeszcze raz do boju, drodzy przyjaciele, jeszcze raz” (W. Shakespeare, *Henryk V*), „Nawet najciemniejsza noc się skończy, a słońce wszędzie” (V. Hugo, *Nędznicy*), „Wytrwałość, sekret wszystkich triumfów” (V. Hugo, *Nędznicy*).

Jak zdobyć wiedzę o miejscach i ludziach?

Dobre analizy mają kluczowe znaczenie dla jakości projektu. Google lub ChatGPT to za mało. **Zachęcamy** do odwiedzania bibliotek, stron internetowych gmin, informacji turystycznych, blogów, korzystania z repozytoriów internetowych (np. Europeana), zasobów cyfrowych (np. kolekcji muzeów i bibliotek narodowych) oraz rozmów z lokalnymi przewodnikami i nauczycielami.

Jak rozpowszechnić informacje o wydarzeniu?

Poinformowanie ludzi o wydarzeniu jest jednym z najważniejszych i najtrudniejszych zadań. Aby dotrzeć z informacją, musisz wiedzieć, **z jakich kanałów korzysta Twoja grupa docelowa**. Czy seniorzy z Twojej okolicy korzystają z TikToka? Jeśli tak, to śmiało! Jeśli promujesz swoje wydarzenie na Facebooku, nie zapomnij opublikować informacji w lokalnych grupach. Skontaktuj się z lokalnymi mediami, prosząc je o udostępnienie informacji o wydarzeniu.

Postaraj się **zapewnić różnorodne materiały** (plakaty, krótkie filmy, infografiki itp.). Bądź obecny w Internecie, ale nigdy nie lekceważ tradycyjnych metod rozpowszechniania informacji, takich jak umieszczanie plakatów w bibliotekach, ośrodkach kultury, lokalnych sklepach, szkołach, itp.

Wezwanie do działania

Czujesz to? Bycie mediatorem kultury to bardzo satysfakcjonujące i rozwijające doświadczenie. **Jako mediator kultury wiele zyskujesz**. Nieustannie uczysz się nowych rzeczy z różnych dziedzin, takich jak wystąpienia publiczne, administracja, organizacja wydarzeń, negocjacje, historia, kultura, rozpowszechnianie informacji...

Mediacja kulturowa kształtuje w Tobie aktywne podejście. **Stajesz się osobą, która łatwo dostosowuje się** do zmieniających się okoliczności, jest otwarta i nie boi się nowych wyzwań. Cechy te są **szczególnie cenne** na nowoczesnym i dynamicznie zmieniającym się **rynku pracy**.

W niniejszej broszurze przedstawiliśmy kilka ogólnych pomysłów na inicjatywy, które można samodzielnie rozwinąć. Należy pamiętać o trzech czynnikach sukcesu: **kontekście kulturowym, tematyce i grupie docelowej**. To one powinny decydować o tym, co i jak się robi. **Kontekst kulturowy** oznacza, że niektóre tematy lub działania mogą być szczególnie drażliwe w niektórych społecznościach. Omówienie ich wymaga większego przygotowania, a nawet konsultacji z członkami tej społeczności. Jako **temat** wybierz coś, co jest naprawdę interesujące lub ważne dla społeczności. Twoja **grupa docelowa** determinuje sposób przedstawienia tematu.

Musisz dostosować się do grupy (wiek, umiejętności, pochodzenie kulturowe) - zadaj sobie pytanie: czy 15-kilometrowa wycieczka z przewodnikiem w środku lata jest najlepszym rozwiązaniem dla seniorów?

Jeśli na jakimkolwiek etapie masz wątpliwości, zawsze pytaj innych. Pytania i wątpliwości są dobre. Pomagają ci iść naprzód, doskonalić umiejętności i zdobywać doświadczenie.

REFERENCJE

ARTeria

1. **Obchody rocznicy pacyfikacji kopalni Wujek** wraz z dokumentacją fotograficzną. (marzec 2025 r.)
<https://mlodzi.slaskie.pl/pl/aktualnosci/pamieci-dziewieciu-z-wujka.html>

Malakos

1. **Tovaglia a quadri**, położona w Toskanii, to kolacja połączona z przedstawieniem teatralnym, podczas której głównymi bohaterami są lokalne opowieści, potrawy i akcent.
www.tovagliaquadri.com
2. **Ludikastello** to festiwal poświęcony wszystkim formom gier – planszowym, figurkom, fabularnym i klasycznym grom wideo.
<https://www.facebook.com/associazioneepeterpancdc>
3. **Cinema Astra** to spółdzielnia zajmująca się promowaniem rozwoju kulturalnego, społecznego i edukacyjnego poprzez usługi i działania skupione na lokalnych tradycjach i zrównoważonym rozwoju.
<https://www.astrazioni.net/>
4. **Włoska impreza**, bezpłatny festiwal muzyczny promujący niezależną muzykę, komiksy i warsztaty twórcze.
<https://www.toloselatrack.org/>
5. Aby dowiedzieć się więcej o podejściu Reggio Emilia:
<https://www.reggiochildren.it/en/>

Fermat Science

1. **Festiwal Czosnku** odbywa się co roku latem w Beaumont-de-Lomagne.
<https://www.tourisme-tarnetgaronne.fr/bouger/grands-rendez-vous/fete-de-lail-de-lomagne/>
2. **Targi książki dla dzieci** w Beaumont-de-Lomagne oferują konferencje, pokazy, zajęcia i spotkania z autorami.

<https://www.lepetitjournal.net/82-tarn-et-garonne/2024/12/12/un-vrai-succes-pour-le-salon-du-livre-et-de-la-jeunesse-2/>

3. **Festiwal Nauki** to międzypokoleniowe spotkanie poświęcone nauce, obejmujące warsztaty, konferencje, zajęcia itp.
<https://museefermat.com/fete-de-la-science-2024-dans-le-tarn-et-garonne/>
<https://www.fetedelascience.fr/>
4. **Tor wyścigowy Beaumont-de-Lomagne** jest jednym z głównych torów wyścigowych we Francji. Zaprasza on zarówno ogół społeczeństwa, jak i profesjonalistów na różne imprezy okolicznościowe.
<https://www.hippodrome-beaumont.fr/>
5. **Fermat Science Social Living Space (EVS Espace de Vie Sociale)** oferuje możliwość nawiązywania kontaktów społecznych i odkrywania lokalnego dziedzictwa poprzez różne działania. Jest to przestrzeń międzypokoleniowa.
https://www.facebook.com/evs.beaumontdelomagne/?locale=fr_FR
6. **Opactwo Belleperche**, zabytkowy budynek z XII wieku, w którym mieści się muzeum zastawy stołowej i które oferuje wycieczki, warsztaty i zajęcia związane z dziedzictwem kulturowym.
<https://belleperche.fr/>
7. **Służba obywatelska** skierowana jest do młodych ludzi w wieku od 16 do 25 lat i przekazuje różne wartości leżące w interesie ogólnym, takie jak: obywatelstwo, różnorodność, inicjatywa itp. Pozwala młodym ludziom zaangażować się w działania na rzecz dobra wspólnego i wspólnego życia.
<https://www.service-civique.gouv.fr/>
8. **Benevolt** to struktura łącząca osoby, które chcą zaangażować się w działalność stowarzyszenia.
<https://www.benevolt.fr/>
9. **Le Cause café** to miejsce doświadczeń i uczestnictwa. Spotkania, wymiana poglądów, gry i wydarzenia tworzą więzi społeczne i poczucie wspólnej odpowiedzialności za przestrzeń.
<https://www.lepetitjournal.net/82-tarn-et-garonne/2023/11/06/decouvrez-cause-cafe-sans-tarder-le-chaleureux-cafe-associatif-a-le-cause-2/>
10. **Miejska rada młodzieżowa** w Beaumont-de-Lomagne wprowadza dzieci w rolę instytucji demokratycznej. Pozwala dzieciom aktywnie uczestniczyć w życiu publicznym, jednocześnie ucząc je odpowiedzialności obywatelskiej.

<https://www.ladepeche.fr/2024/02/08/une-premiere-a-beaumont-de-lomagne-un-conseil-municipal-jeune-installe-11752447.php>

11. **Les Marronniers** to kawiarnia prowadzona przez wolontariuszy, która oferuje możliwość wymiany poglądów i przyjaznych posiłków podczas wieczorów pełnych życia.

<http://www.serignac82.fr/fr/associations-culture-loisirs/les-associations.html>

<https://www.lepetitjournal.net/82-tarn-et-garonne/2023/10/05/cafe-des-marronniers-une-cloture-de-saison-en-beaute/>

12. **CLAS** Lokalna umowa o wsparciu szkolnym realizowana jest dwa razy w tygodniu w trakcie trwania roku szkolnego. Zapewnia ona wszystkim uczniom różnorodne zajęcia mające na celu wsparcie ich edukacji i doskonalenie umiejętności poprzez różne działania kulturalne.

<https://www.echosciences-sud.fr/communautes/diffusion-de-la-culture-mathematique-en-occitanie/articles/le-clas-un-outil-pour-favoriser-l-egalite-des-chances>

13. **Instant Cult** łączy naukę i popkulturę poprzez filmy, gry wideo i spotkania z ekspertami naukowymi.

<https://www.instantscult.fr/>

14. **Zamek Gramont** jest dynamiczną reprezentacją ewolucji między średniowieczem a renesansem. Oferuje wycieczki i różne działania kulturalne, takie jak tradycyjne rzemiosło, bardziej uroczyste wydarzenia, takie jak poszukiwanie skarbów, oraz zabawne warsztaty.

<https://www.chateau-gramont.fr/>

ELAN

1. **Balades gourmands**, spacer o długości 6-7 km z przystankami na pyszne przekąski po drodze. Został zorganizowany przez młodzież zgromadzoną w Maison des Jeunes (Dom Młodzieży) w Soignies (Belgia).

<https://www.mjsoignies.be/home>

<https://www.mjsoignies.be/archives-2022>

2. Le Sentier de l'étrange (Ścieżka nieznanego) i Le Sabbat des sorcières de Warquignies (Sabat czarowników z Warquignies). Pierwsza z nich to 1,5-kilometrowa wycieczka wśród rzeźb zwierząt i elementów związanych z magią. Druga to wydarzenie, w którym biorą udział władze i inne organizacje,

realizujące różne działania inspirowane lokalną historią.

<https://www.facebook.com/groups/230574166956008/>

<https://www.patrimoinedecolfontaine.be/post/le-sabbat-des-sorci%C3%A8res>

https://www.on4cn.be/blog_ot4n/mon-village-warquignies/

https://www.patrimoinedecolfontaine.be/post/_test

3. **BIO/PAT Patrimoine et biodiversité (BIO/PAT Dziedzictwo i różnorodność biologiczna)** to projekt naukowo-edukacyjny, w którym uczestniczą głównie przedstawiciele środowisk akademickich i zajmujący się dziedzictwem kulturowym. Traktują oni ogrody historyczne jako przestrzenie stworzone do różnych celów (produkcja – warzywa, zioła, kwiaty, zalesianie; regulacja – sieć hydrauliczna; społeczno-kulturowe – sztuka, rekreacja, dobre samopoczucie).
<https://www.nathaliedeharlezdedeulin.be/etude-de-la-biodiversite-dans-les-parcs-historiques/>
<https://www.rtbf.be/article/jardins-et-parcs-historiques-le-projet-de-recherche-bio-pat-10992210>
<https://agencewallonnedupatrimoine.be/news/journee-de-rencontre-patrimoine-et-biodiversite-11-avril-2025/>
4. **Une cooperative citoyenne château de Balâtre (Spółdzielnia obywatelska zamku Balâtre).** Mieszkańcy pobliskiego Saint-Martin utworzyli grupę szesnastu osób w różnym wieku i postanowili odnowić i ożywić XIII-wieczny zamek-gospodarstwo. Mają wielki, długoterminowy plan rozwoju tego miejsca, pobudzający życie kulturalne i świadomość ekologiczną.
<https://www.chateaubalatre.be/>
5. **Mons Ambassadors** to grupa rzeczników zaangażowanych w życie kulturalne miasta Mons (Belgia), która powstała jako inicjatywa tymczasowa, a następnie stała się stałą organizacją.
<https://www.mons2025.eu/ambassadeurs>
6. **Inspiracja z zagranicy: Aktywizm obywatelski w Rydze:** od frustracji mieszkańców spowodowanej upadkiem przestrzeni miejskiej do artystycznych propozycji rozwiązania tych problemów urbanistycznych z wykorzystaniem mediów społecznościowych.
<https://op.europa.eu/webpub/eac/high-quality-built-environment/en/grass-roots-intiatives.html>
<http://olafcunitz.de/we-do-not-lack-public-space-we-lack-imagination/>

https://x.com/otucis?fbclid=IwAR1VGS_SGu5tKHnssUatY6NMT9xnxl9_bwexOx_x6Xm5b97hZX7p5qAv1LM0

7. Contributeurs aux projets Wikimedia. (2025, 2 maja). Interprétation du patrimoine.
https://fr.wikipedia.org/wiki/Interpr%C3%A9tation_du_patrimoine
<https://shs.hal.science/halshs-01232019v1/document>
8. Czym jest niematerialne dziedzictwo kulturowe? Ministerstwo Kultury.
<https://www.culture.gouv.fr/fr/thematiques/patrimoine-culturel-immateriel/le-patrimoine-culturel-immateriel/qu-est-ce-que-le-patrimoine-culturel-immateriel>
9. Czym jest niematerialne dziedzictwo kulturowe? – UNESCO Niematerialne dziedzictwo kulturowe.
<https://ich.unesco.org/fr/qu-est-ce-que-le-patrimoine-culturel-immateriel-00003>
10. Quintessence, C. (2020, 4 stycznia). Jaka jest różnica między dziedzictwem materialnym a niematerialnym dziedzictwem kulturowym? Culture Quintessence.
<https://www.culturequintessence.com/2017/12/07/patrimoine-materiel-culturel-immateriel/>

Les Expéditions

1. **Positive Biodiversity Family Challenge**, organizowane przez Parc naturel régional de Brière, to inicjatywa oferująca warsztaty i praktyczne działania mające na celu podnoszenie świadomości rodzin w zakresie kwestii środowiskowych.
<https://www.parc-naturel-briere.com/actualite/defi-familles-a-biodiversite-positive/>